

KRIGEN OG ETTERKRIGSTIDEN

DEBATTEN FORTSETTER

KRIGEN UNDER KRIGEN

Av oberstløytnant,
cand. philol. Anton Olstad

Egil Ulateigs "Med rett til å drepe" har ført til enkelte sterke innlegg, bl.a. i Aft. p. Han mener at det skjedde nærmere 200 likvideringer. Spørsmålet blir da med hvilken rett det ble gjort. Milorgleder **Jøns Chr. Hauge** vil iflg. Aft.p. 5/10-96 ikke uttale seg. Hensynet til de som gjorde dette, er for ham avgjørende.

Ulateig (se foto over) mener at hensynet til de likvidertes familier – og rettssikkerheten – bør være avgjørende. Ble man drept fordi man var angiver, eller ble man angiver som forklaring på at man ble tatt av dage? "Rett til å drepe" var juridisk tynt.

Med hvilken rett ble det jødiske ekteparet **Feldmann** drept av folk som hadde påtatt seg å redde dem til Sverige? Hverken Milorgledelsen eller Londonregjeringen ble spurt. En forklaring er at det ble gjort for å sikre oppgaven man drev med, en annen er panikk. En frontkjemper som ble tatt til fange under en trefning med våpen i Hagibuområdet, ble henrettet. En rapport gjengitt i "Fallskjerner over Vassfare" sier at han ble dømt til døden for å ha båret våpen mot landsmenn – og skutt på stedet. Operasjonen var beordret fra den norske forsvarsstaben i London, våpenbruk dog bare i selvforsvar.

Hvordan ville det ha gått de norske deltakerne om de var blitt tatt til fange i kamp mot tyskerne? Milorg var godtatt av regjeringen i London som en del av de norske forsvarsstyrkene. Men til tross for professor **Skodvins** fortolkning av kapitulasjonen i Trondheim 10. juni 1940 til bare å være en del-kapitulasjon, var krigen med våpen mellom norske og tyske stridskrefter slutt da. Selve krigstilstanden varte til 9. juli 1951 da det ble aktuelt å få Tyskland med i NATO.

Strengt tatt hadde den norske regjering ved kapitulasjonen 10. juni fraskrevet seg retten til å føre krig i Norge – hvis rett og internasjonal lov spiller noen rolle i slike tilfeller. Landkrigslovene krever at for å nyte "beskyttelse" som soldat, må man stå under en ansvarlig kommando, bære sine våpen åpenlyst og ha et felles kjennetegn som identifiserer en militær avdeling. Men selv uniform er ikke alltid nok. Etter "Führerbefehl" overga **Falkenhorst** en britisk commandoavdeling i uniform til SD og skyting. Han ble dømt til døden for dette etter krigen, men benådet.

Tre grupperinger førte krig i Norge under krigen. Den viktigste var milorg under ledelse av spesialister sendt fra England, dels gjennom beordret sabotasje, dels på lokalt initiativ. Det britiske SOE drev sin egen krig og sin egen spionasje, britene også med angrp på norskekysten. **Trygve Lø** forteller hvor forfærte Nygaardsvold var over britenes selvtækt. Nygaardsvold hadde advart mot aksjoner som kunne gå ut over sivilbefolkningen.

Men **Churchills** oppfordring var: *Sett Europa i brann!* De fleste nordmenn så helst at livet gikk så normalt som mulig, krigen avgjøres andre steder. Presidentskapets anmodning til Kongen om å tre tilbake slik at man kunne komme til enighet med tyskerne om et riksråd sommeren 1940, er uttrykk for det. Særlig pågående var de kommunistiske gruppene, dramatisk fremstilt i **Asbjørn Sundes** "Menn i mørket".

Terror har alltid vært krigens viktigste våpen, dette å skremme vettet og motet av motstanderen. Likvideringene kan også sees på som et ledd i det.

Tyskernes henrettelse av 34 gisler etter likvideringen av politigeneral **Marthinsen** er et godt eksempel. Tilsynelatende forberedte britene seg til å kutte av Norge i Mosjøen-Vefsn-området. Hjulpel av norsk kløneri kom Majavatnoppulling, med 23 gisler skutt.

Med tre forskjellige partnere i kampen mot tyskerne sier det seg selv at hverken den norske forsvarsstaben i London eller Milorgledelsen i Norge greide å holde full oversikt og koordinering. Det gjaldt også godkjenning av likvideringer, som Ulateig har pekt på.

Hamar 24. nov 1996. (Sendt Alt. Samf. Nektet inntatt i Aftenp.)

✠

HJEMMEFRONTMUSEETS DIREKTØR ARNFINN
MOLANDS ANGREP PÅ ULATEIGS AVSLØRINGER I
BOKEN "MED RETT TIL Å DREPE":

MOLAND OG KRIGEN

Av red.sjef i Tiden
Per Bangsund

Direktør Arnfinn Moland ved Hjemmefrontmuseet går til et krast angrep på Tiden Norsk Forlag som har utgitt **Egil Ulateigs** bok om likvidasjonene under krigen. Han sår nærmest tvil om forlagets holdning til nazismen, og han går så langt som å likestille utgivelsen av Ulateigs bok med nazipamfletten "Zions vises protokoller".

(Her hører det med at undertegnede ble drapstruet av de nynazistiske gruppene som sprer "Zions vises"..) At direktøren for Hjemmefrontmuseet reagerer så allergisk mot en bokutgivelse som kritiserer den oppleste sannheten om krigen, er ikke uventet. Men det må da på en eller annen måte være et problem for historikeren Moland?

Lenge før manuskriptet var ferdig, mottok forlaget diskrete henvendelser som mer enn antydte at vi burde holde oss langt borte fra denne utgivelsen. Rett før pressekonferansen raste Moland mot undertegnede, og han garanterte en serie med anmeldelser. På dette tidspunktet hadde ikke Moland lest boken med mindre han hadde fått tak i manuskriptet på annet vis enn det normale. Flere forlag har erfaringer fra slik dulgt motstand når man står foran bokutgivelser som kritiserer den offisielle historiefremstillingen.

Tiden har ikke utgitt en bok som skal stå som pensumverk i skolen. Vi har utgitt en bok som debatterer og argumenterer og inntar standpunkter som strider mot den rådende oppfatningen. I en slik sammenheng er dette en modig bok. At så boken inneholder noen feil og enkelte misforståelser er selvsagt beklagelig, men som andre historikere har påpekt, ville det være omtrent umulig å gjennomføre bokprosjektet uten å gå i enkelte slike feller. Ikke minst fordi de få som kjenner detaljene om likvidasjonene har bestemt seg for å tie. (Forts. neste side)

*Alternativt Samf.
1996-4*